

Trích tham luận của ông NGUYỄN ĐĂNG QUANG, Giám đốc công ty Lam Sơn tại Hội thảo quốc gia về "Tâm lý học với quản lý sản xuất kinh doanh" tổ chức tại TP.HCM ngày 17-18.2.1993.

(...) Trước hết tôi cho rằng sẽ không thừa nếu chúng ta tập trung suy nghĩ sâu hơn về những tác hại đầy chướng, sâu rộng của tâm lý thụ động, chờ đợi, ý lại... "một sản phẩm tâm lý chính hiệu" của cơ chế tập trung quan liêu bao cấp. Đó chính là sức ỳ, là lực cản của tâm lý, có ảnh hưởng tiêu cực, trì kéo sự phát triển kinh tế - xã hội, hạn chế năng lực chủ động sáng tạo trên mọi phương diện, và đặc biệt nguy hại khi nó có khả năng thủ tiêu cả sức suy nghĩ, sức sáng tạo, làm què quặt tinh thần lao động sáng tạo của cả một thế hệ. Vì vậy, chấp nhận chuyển đổi sang cơ chế kinh tế thị trường theo định hướng xã hội chủ nghĩa như là một phương thức nhằm khơi gợi, kích thích lại hoạt tính sáng tạo của xã hội nói chung, năng lực sáng tạo trong hoạt động sản xuất, kinh doanh nói riêng là một sự chuyển hướng hết sức có ý nghĩa.

Trước đây có một thời báo chí thường hay đề cập đến cái gọi là "hiện tượng xé rào". Theo tôi "hiện tượng xé rào" là biểu hiện sinh động mang tính chất hai mặt của cuộc đấu tranh giữa tâm lý thụ động và sự năng động trong hoạt động sản xuất, kinh doanh, giữa tâm lý thụ động ngồi chờ rớt vốn, nguyên liệu vật tư, cứ sản xuất theo chỉ tiêu kế hoạch mà không cần biết sản phẩm của mình có được thị trường chấp nhận hay không với tác phong năng động, chủ động trong việc tìm cách bứt phá, tự tạo nguồn vốn, nhảy bèn nắm bắt những tín hiệu mới của thị trường để nâng cao hiệu quả kinh tế.

Dành rằng những biểu hiện năng động theo kiểu xé rào của một số đơn vị kinh tế thời đó nếu không kịp thời chấn chỉnh, sẽ dễ dẫn đến tình trạng "vô chính phủ" trong hoạt động sản xuất, kinh doanh, nhưng mặt khác, đó cũng chính là những đơn vị đã góp phần không nhỏ cho quá trình chuyển đổi sang cơ chế thị trường.

Nhắc lại điều đó, tôi muốn nói rằng hiện nay, trước áp lực của qui luật cạnh tranh nghiệt ngã, các đơn vị kinh tế bất kể thành phần nào dù muốn dù không, để có thể tồn tại và phát triển, đều phải khắc phục tâm lý thụ động ý lại, tìm cách phát huy cao nhất năng lực chủ động sáng tạo để xác lập được một chỗ đứng nhất định trên thương trường, nhưng điều đó không có nghĩa là: sau khi tuyên bố xóa bỏ cơ chế bao cấp, thì ngay lập tức, tâm lý thụ động, ỳ lại - lực cản tâm lý của một thời - tức khắc biến mất.

Sức ỳ tâm lý đó biến dạng như thế nào trong cơ chế kinh tế thị trường? Và làm thế nào để tiếp tục kích thích sự năng động, sáng tạo trong hoạt động sản xuất kinh doanh theo định hướng xã hội chủ

nghĩa? Đó là vấn đề vừa mang tính chất lý luận vừa có ý nghĩa thực tiễn mà theo tôi, các nhà tâm lý học cần góp phần làm sáng tỏ.

Hiện nay, trước viễn cảnh lộn xộn của Mỹ dù sớm hay muộn cũng sẽ được xóa bỏ, bước đầu, tôi thấy có hai vấn đề tâm lý nảy sinh cần quan tâm nghiên cứu:

- Một là, cần khắc phục tâm lý làm ăn nhỏ, thật sự khuyến khích làm ăn lớn, khuyến khích làm giàu theo phương châm "Dân giàu nước mạnh", chứ không vì yêu cầu của bình đẳng xã hội mà chấp nhận cùng chịu nghèo đói.

Ở nước ta chưa có thói quen trọng thương. Theo tôi, cần tác động để xã hội phải thay đổi tâm lý: Người giàu không có tội, người giàu do làm ăn đáng hoàng theo phương châm "ích nước lợi nhà"

người láng giềng tìm cách xây ngôi nhà mới hơn, ở Nga thì người láng giềng tìm cách phá". Tôi cho rằng tâm lý đó không phải chỉ ở Nga mà ngay cả ở nước ta hiện nay đôi khi cũng còn tồn tại những biểu hiện tương tự.

Người Việt Nam chúng ta vốn có truyền thống đoàn kết trong chống giặc ngoại xâm, nhưng khi hoà bình lập lại, bước vào thời kỳ xây dựng đất nước, chúng ta chưa có truyền thống đoàn kết trong hoạt động sản xuất, kinh doanh. Chính vì thế, trước yêu cầu cần phải hình thành những tập đoàn kinh tế lớn trong nước, những hiệp hội chuyên ngành, những hình thức liên kết kinh tế phong phú để có được lực lượng đối tác với bên ngoài, để có đủ thế và lực, khả dĩ đương đầu được trong cạnh tranh quốc tế với những công ty, tập đoàn của nước ngoài,

Vấn đề TÂM LÝ BỨC XÚC trước yêu cầu ĐỔI MỚI QUẢN LÝ SẢN XUẤT KINH DOANH

cũng rất đáng được trân trọng.

Có chủ động khơi gợi được nét tâm lý đó mới kích thích được cung cách làm ăn lớn, giảm bớt được hiện tượng tiêu cực, làm ăn manh mún, chộp giật, ganh ghét, đồ kỵ, "trầu buộc ghét trần ăn".

Trong cuốn *Thế kỷ XXI, nước Mỹ tự nhìn lại*, tác giả có nhắc lại nhận xét dí dỏm của một nhà báo phương Tây: "Ở Mỹ nếu anh xây một ngôi nhà mới thì

chúng ta cơ hồ chưa làm được. Có chăng, mới chỉ là những liên kết hình thức, còn thực chất, ai cũng nghĩ mình là vua một cõi trong thị trường!

- Hai là, cần tạo tâm lý ổn định để mọi người yên tâm sản xuất, kinh doanh, góp phần phát triển kinh tế, thu hút đầu tư trong nước và nước ngoài.

Luật Đầu tư của Nhà nước ta hiện nay rất thoáng, nhưng do nhiều nguyên nhân khác nhau, trong đó có việc chúng ta chưa tham gia các thỏa ước quốc tế, nên trong một chừng mực nào đó, các tập đoàn lớn nước ngoài chưa dám ký kết những hợp đồng làm ăn quan trọng. Việc sớm hình thành một hệ thống kiểm toán trong cả nước theo hướng hòa nhập vào hệ thống kiểm toán quốc tế, cũng là một việc làm cần thiết để các doanh nhân nước ngoài yên tâm đầu tư.

Và đặc biệt, theo tôi, cần có đường lối chính trị nhất quán phù hợp với đường lối đổi mới của Đảng. Để tạo được tâm lý ổn định, các chính sách của chính phủ phải được cân nhắc kỹ, tránh thay đổi liên tục. Không ổn định không thể phát triển. Nhưng ổn định không có nghĩa là giữ nguyên như cũ. Ổn định tôi muốn nói ở đây là tính cách nhất quán trước sau như một của đường lối, chính sách, sự thống nhất thực hiện giữa cấp trên và cấp dưới trong bộ máy công quyền, là việc lập lại trật tự kỷ cương trong quản lý, điều hành xã hội.